

II. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi

II. International Congress of Human and Social Science Researches

Ürdün’de Kısa Hikâye ve Musa İbrahim Abu Rayash’ın “Kelebek” Adlı Hikâyesinin Tahlili

Zeynep ÖZKANLI

Araş. Gör. - Kastamonu Üniversitesi - İlahiyat Fakültesi - Arap Dili ve
Belagati Anabilim Dalı – zozkanli@kastamonu.edu.tr

Özet

Arap edebiyatında kısa hikâyenin nesir ve fıkradan bağımsız bir tür olarak ilk kez Câhiz’in (ö.255) elinde geliştiği ve bu kısa hikâye örneklerinin ‘Kitâbu’l-Buhalâ’ (Cimriler Kitabı) adlı kitabında var olduğu iddia edilir. Kısa hikâyenin bağımsız bir sanat dalı olarak ortaya çıkması ise daha geç bir dönemde 20.yüzyılın başlarındadır. Bu bağlamda ilk kısa hikâye örneği mısırlı yazar Muhammed Teymur’un 1917 yılında ‘es-Sefûr’ gazetesinde yayımlanan ‘Fi’l- Kıtâr’ (Trende) adlı öyküsüdür. Kısa hikâyenin Ürdün’de ilk kez ortaya çıkışı ve gelişim sürecine gelince Mahmûd Seyfuddin el-Îranî, Abdurrahman el-Yagi, Nebil Haddâd ve el-’Atayât gibi isimlerin elinde ilk örnekleri verilmiş olup 1920 ile 1930’lu yıllarda Muhammed Subhi ebu Ganime’nin yazınları ile olgunlaşmıştır. Yazarın kısa hikâyeleri ‘Eğani el-Leyl’ (Gecenin Şarkıları) başlığı altında toplanarak 1922 yılında Şam’da basılmıştır. 1920’li yıllardan günümüze kadar geçen süre içerisinde mevcut sosyal yapıdaki değişime paralel olarak Ürdün kısa hikâyesinin konuları da değişim göstermiştir. 21. yüzyıl itibari ile Ürdünlü yazarlar kısa hikâyelerinde ülkelerinin siyasal, sosyal ve ekonomik durumlarına dair güncel konuları işlemişlerdir. Bu yazarlardan biri de Musa İbrahim ebu Rayash’tır. Ürdün kültürüne dair farklı görünümeler sunduğu çok sayıda kısa hikâyesi bulunan yazarın ilk hikâye koleksiyonu 2017 yılında kültür bakanlığı tarafından ‘kelebek’ adıyla yayınlanmıştır. Kısa hikâye yazarlığının yanı sıra hikâye ve kısa hikâye eleştirisine dair kitapları, tiyatro metinleri, edebiyat ve kültüre dair çok sayıda makaleleri de mevcuttur. Bu çalışmada Ürdün kısa hikâyeciliğinin tarihsel gelişimine dair bilgilere yer verilerek Musa İbrahim ebu Rayash’ın ‘kelebek’ adlı kısa öyküsü tematik açıdan incelenmiş ve tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Kısa Hikâye, Ürdün, Filistin, Musa Abu Rayash.

Short Story in Jordan and the Analysis of Mosa İbrahim Abu Rayash’s Story “Butterfly”

Abstract

It is claimed that the short story developed in the hands of al-Jahiz (d.255) as a genre independent from prose and tractate in Arabic literature, and examples of these short stories existed in the ‘Kitâbu’l-Buhalâ’ (Book of Misers). The emergence of the short story as an independent branch of art in

the early 20th century. In this context the first short story is the Egyptian writer Muhammed Teymur's story 'Fî'l-Kıtâr' (In Train) which published in the newspaper 'es-Sefûr' in 1917. As for the emergence and development of the short story in Jordan for the first time, Mahmud Seyfuddin al-İranî, Abdurrahman al-Yagi, Nebil Haddâd and al-'Atayât were the first representatives of this literary genre. This genre matured with the writings of Muhammad Subhi Abu Ganime in 1920s and 1930s. His short stories were collected under the title 'Eğani al-Leyl' (Songs of the Night) and published in Damascus in 1922. In parallel with the change in the existing social structure in the period from the 1920s to the present, the subjects of the Jordan short story have also changed. By the 21st century, Jordanian writers covered the current issues of their country's political, social and economic situation in their short stories. One of these writers is Musa Ibrahim Abu Rayash. The author's first story collection was published in 2017 under the name of 'butterfly' by the Ministry of Culture. In addition to writing short stories, he has published books on story and short story criticism, theater texts, and numerous articles on literature and culture. In this study, the historical development of Jordan short storytelling is given and Musa Ibrahim Abu Rayash's short story 'butterfly' was examined and analyzed in terms of thematic aspects.

Keywords: Arabic Literature, Short Story, Jordan, Palestine, Musa Abu Rayash.

Giriş

Modern Arap edebiyatı Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan Mısır'ın Fransız General Napoleon Bonapart tarafından 1798'de işgal edilmesi ile başlatılır (Er, 2015: 13). Ancak Modern Arap edebiyatındaki yeniliklerin ortaya çıkması 19.yüzyılın son çeyreğini bulmuştur. Modern Edebiyatın ürünlerinden biri olan kısa hikâyeye de söz konusu dönemde olgunluğa erişmiştir. Bazı edebiyat araştırmacıları tarafından Arap edebiyatında kısa hikâyenin temeli Binbir Gece Masallarına, Antera b. Şeddâd'ın hikâyelerine, İbnu't-Tufeyl'in Hayy b. Yekzân'a ve Mâkamât türlerine dayandırılır (Suçin, 1998: 14). Aynı edebiyat araştırmacıları kısa hikâyenin, Arap nesrinin fıkra, risale ve nükte içerikli hikâyeciklerden bağımsız bir tür olarak ilk kez Cahiz'in (ö.255) elinde geliştiği ve bu kısa hikâyeye örneklerinin 'Kitâbu'l- Buḥalâ' (Cimriler Kitabı)'da var olduğunu da iddia eder.¹ Ancak Tâhir Ahmed Mekkî gibi edebiyat eleştirmenleri ise kısa hikâyenin Arap edebiyatında var olmadığı ve batı etkisinde ortaya çıktığı görüşündedir(1999 :109). Modern Arap edebiyatında kısa hikâyenin dayandığı temel noktasındaki görüş ayrılıklarına rağmen bütün edebiyat eleştirmenleri ve araştırmacıları ilk kısa hikâyeye örneğinin mısırlı yazar ve el-Medresetu'l- Hadîse (Modern Ekol)'nin öncülerinden olan Muhammed Teymûr'un 1917 yılında "es-Sefûr" gazetesinde yayımlanan 'Fi'l- Kıtâr' (Trende) adlı hikâyesi olduğu noktasında aynı görüştedir(Yıldız, 2002: 46).

¹ <http://www.langue-arabe.fr>

Ürdün’de Kısa Hikâye

Ürdün’de kısa hikâye türü ilk olarak 1920 ile 1930’lu yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu türün ilk temsilcileri arasında Muhammed Subhî ebu Ğanîme sayılabilir. Yazarın ahlaki ve toplumsal içerikli kısa hikâyeleri ise ‘Eğani el-Leyl’ başlığı altında toplanarak 1922 yılında Şam’da basılmıştır. Muhammed Subhî ebu Ğanîme’nin kısa hikâye türündeki yazınlarını özgün bulmayan bazı edebiyat eleştirmenleri onun Mustafa Lutfî el-Menfalûtî(1876-1924) ve Cibrân Ğalîl Cibrân(1883-1931)’ın hikâye tarzına benzer hikâyeler yazdığını bu nedenle de kısa hikâyenin öncüsü sayılmayacağı görüşündedirler. Bu araştırmacılara göre Ürdün ve Filistin’de kısa öykünün öncüsü Mahmûd Seyfuddin el-İranî’dir. el-İranî’nin “Evvelu’s-Şavti”(İlk devre) adlı hikâye koleksiyonu 1937 yılında yayımlanmıştır. Her iki ismi de kısa hikâye tarzında ürün veren yazarların ilkleri olarak kabul etmek mümkündür. Üründe kısa hikâye türünün öncüleri olarak Muhammed Subhî ebu Ğanîme ve Mahmûd Seyfuddin el-İranî isimleri dışında Abdurrahman el-Yagi, Nebil Haddad ve el-Atayat gibi isimlerin de zikredilmesi yerinde olacaktır(Nedâl, 2018: 33-34).

Genel olarak Ürdün kısa hikâyeciliğinin gelişim aşamalarından bahsedilirse 20’ler kuşağına ‘Hikâyeler’ adı verilebilir. Çünkü bu dönemdeki yazarlar hikâye üzerine yoğunlaşmışlardır. 30’lu yılları ise ‘Kıssa ve Tarih’ olarak isimlendirmek mümkündür. Bu dönemde yazarlar tarihi olayları hikâyeleştirme yoluna gitmişlerdir. Örneğin bu dönem yazarlarından Rukus el-Azizi hikâyelerini Gasasine’nin çocukları üzerine yazmış ve ‘Ebna’u’l Gasasine ve İbrahim Bâşâ’ adını verdiği hikâyesi 1936 yılında yayımlanmıştır. Yazarın söz konusu çalışması tarihi hikâyeleri kapsamaktadır.

1940’lı yıllarda ise kısa hikâyeler gazetelerde yer almaya başlamıştır. *el-Cerîde* ve *Mecelletu’l-Raid* adlı gazetelerde dönemin yazarlarından İsa en-Nauri, Abdulhalim Abbas, Muhammed Seyfuddin el-İrânî gibi pek çok yazarın kısa hikâyeleri yayımlanmıştır.

1950’li yıllara gelindiğinde ise Ürdün kısa hikâyeciliğinin, Arap-İsrail savaşlarından ve 1948 yılında İsrail’in Filistin’i ele geçirip, Filistin halkının çoğunu Ürdün’e göçe zorlaması ile sonuçlanan ve Araplar tarafından ‘en-Nekbe’ (felaket) olarak adlandırılan dönemden oldukça etkilendiği görülmektedir. Dönemin en ünlü kısa hikâye yazarları Muhammed Edip el-Amiri, Semira Azâm, Emin Faris el-Mulhis’dir.

1960’lı yıllarda Ürdün’de kısa hikâyenin 1970’lere uzanan büyük bir ilerleme kaydettiği görülmektedir(Nuaymî, 2018 :195-209). 1960’lı yıllarda kısa öykü farklı bir sanat biçimi olarak kurgulanıp yeniden yapılandırılmıştır. Bu kuşak hikâye anlatıcılığında sembolizm, alegori, özetleme ve metafiziksel ikilemler (gerçek ve gerçekçilik nedir?) gibi yaklaşımlardan faydalanmıştır. Bu türü bahsi geçen malzemeler ile harmanlayanlar arasında Mahmoud Shukair ve Jamal Abu Hamdan gibi yazarları saymak mümkündür. Sanatsal yaratıcılığın ortaya koyduğu bu türün yaygın hale gelmesinde *Âfâk Cedîde* (Yeni Ufuklar) dergisinin etkisi oldukça büyüktür. Yazar ve şair Emîn Shinnar’ın kuruculuğunu üstlendiği bu dergi yetenekli genç yazarları toplumun

beğenisine sunmayı ve kısa hikâyenin gelişimine katkıda bulunmayı hedeflemiştir. 1961'den 1965'e kadar süren yayın hayatı boyunca periyodik olarak yayınlanmıştır. Bu bakımdan 1970'ler tam olarak ülkenin kendi sesini bulduğu dönem olarak nitelendirilebilir.

1980'ler ve 1990'larda Ürdün'de kısa hikâye hem kendi içerisindeki hem de Filistin ve diğer Arap ülkelerindeki sosyal ve siyasal değişimlere ayak uydurmuştur. Lübnan'daki sivil savaş, İsrail'in Siyonist saldırıları, Filistin ayaklanması, İran-İrak savaşları ve Körfez savaşları bu dönemin kısa hikâyelerinin başlıca konularını oluşturmaktadır. 2000'li yıllara geldiğinde ise Ürdün kısa hikâyelerinin 90'lı yılların sorunlarını konu edinmeye devam etmenin yanı sıra Ürdün kültürünü ve toplumunu yansıtan meseleleri de konu edindiği görülmektedir(Mahmood ve Haddad, 2015 :11-12).

Musa İbrahim Ebu Rayash

Musa İbrahim ebu Rayash 01.01.1963 yılında Ürdün'ün Yermuk vilayetinin Jefena köyünde doğmuştur. Ürdün kültürüne dair farklı görüşleri sunduğu çok sayıda kısa hikâyesi bulunan yazarın ilk hikâye koleksiyonu 2017 yılında kültür bakanlığı tarafından *el-Ferâşe* (kelebek) adıyla yayımlanmıştır. Kısa hikâye yazarlığının yanı sıra hikâye ve kısa hikâye eleştirisine dair kitapları, tiyatro metinleri, edebiyat ve kültüre dair çok sayıda makaleleri de mevcuttur. Başta Ürdünlü yazarlar derneği olmak üzere pek çok dernek üyesi de bulunmaktadır(Musa İbrahim ebu Rayash, kişisel görüşme, 13 Mart 2019).

Hikâyenin Çevirisi

KELEBEK²

Kadın kocasına sordu: Bu durumlar ne zaman düzelecek?

Adam her zamanki umursamaz tavrını takındı ve cevap verdi: Allah izin verirse çok yakın bir zamanda.

- Peki, bu bahsettiğin yakın zaman ne zaman gelecek?
- Her yakın bir gün elbet gelir acele etme sabır etmek güzeldir!
- Yirmi yıldır bana aynı cevapları veriyor ve oyalıyorsun. Bu böyle ne zamana kadar sürecek be adam !?
- Haline şükür et! Neyin eksik? Bizim durumumuz diğerlerinden bin kat daha iyi.
- Çok şükür tabi ancak her şeyim eksik ve bizim dışımızdakilerin durumu ise bizden bin kat daha iyi!
- Allah'tan kork! Yaşamak için gereken şeylerden hangisi eksik?

---

² Bu hikâye Musa Rayash'ın "*el-Ferâşe*" adlı kısa öykü koleksiyonunun 13-20. sayfaları arasındadır.

- Mesela arabamız yok. Benim ve çocuklarının arabayla dolaşmaya bir yerlere gidip temiz hava almaya hiç hakkı yok mu?
- Araba çok! Otobüsler emrine amade
- Mesela içinde güven ve huzurla oturacağımız kendimize ait evimiz yok!
- Satın almak için gece gündüz çalışıp varını yoğunu uğruna feda edeceğin bir eve hiç de ihtiyacın yok! Sonra da onu kötü bir kiracının eline bırakacaksın o da evine zarar verecek.
- Seninle konuşmanın hiçbir faydası yok. Sen işleri basite alıyor ve alay ediyorsun. Bırak da beni gidip işimi bitireyim.

Aralarında ki bu konuşma tıpkı sonu gelmez Hint filmleri gibi ya da Arap liderin halkına büyük umutla verdiği sonu gelmez vaatleri gibi, ya da hani şu minibüs şoförlerinin arabalarında çaldığı ve alternatifleri olmayan iğrenç şarkılar gibi uzadıkça uzadı.

Allah bu kadına birçok alanda geniş bir ilim bahşetmişti. Bir ilim dalına dair bilgi edinmek istediğinde ne kadar zor olsa da bu bilgi edinme sürecini tamamlar ve onu titizlikle ve her yönüyle ele alırdı. Akranlarından bilgi bakımından oldukça üstündü. Tek başına veya başkaları ile birlikte zirvede kalmaktan başkası onu mutlu etmemişti. İlme dair isteklerinin sınırı yoktu. Başarı ve muvaffakiyet onun en yakın iki dostu idi. Elbette ki bunların dışında hayatında zorlayıcı şartlar da vardı. Ailevi sebepler yüzünden lise döneminde kurmuş olduğu hayallerin paramparça oluşunu ve bunun yol açtığı ve halen kanamakta olan yarasını hatırladıkça derin bir acı duyuyordu. Etrafındakileri şaşkınlığa düşüren başarısına rağmen –ki bu başarı onun için tadı acı henüz lezzetine ulaşmamış bir yiyecek gibiydi- bu başarı hiçbir zaman onun hayal ettiği bir şey olmamıştı. Ancak bir gün bu dağ eteğinde yaşamak isteyeceği de aklının ucundan bile geçmezdi.

Onun hayali bir çocukluk hayaliydi. Gündüzlerini ve gecelerini bu hayal ile geçirir, kimse duymasın diye kendi kendine fısıltı ile konuştuğu ve yalnızca yakın dostları ile arasında bir sır olan bembeyaz doktor önlüğünü giymek ve bu önlük üzerindeyken gururla yürümek ve hastaları tedavi etmek adına bütün kalbi ve fedakârlığı ile gayret göstermek, acı içinde kıvranan bu zavallı hastaların gözyaşlarını silmek ve dertlerine derman olmak, güçsüz bedenlerine yeniden can vermektir onun bu hayali. Ancak vah ki ne vah! Onun bu hayali ruhuna acı veren bir kâbusa dönüştü. Her hayalin bir sonu vardır. Onun hayali de takılıp düştüğü bir taş oluverdi yolunda tıpkı bir zincir, bir tuzak ve cesetlerin yakıldığı bir odun yığını gibi.

Eğitimine ara verdikten tam 20 yıl sonra daha da güçlü bir halde geri döndü. Sayfaları daha bir coşku ve daha büyük bir beceri ile yazıyordu. Artık hem bir eş, hem bir anne hem de ev hanımıydı. Sahip olduğu bu ailevi ve toplumsal sorumluluklarla birlikte artık sınırları daha da genişleyen hayalinden bir parçayı gerçekleştirmek adına daha da fazla gayret göstermesi hatta bu yolda belki de kendini feda etmesi gerekiyordu.

Çocukları bu hayalinin bir parçasıydı. Onların da kendisi gibi başarılı ve seçkin olmalarını umut ediyordu. Onlara başarılı olmanın sebeplerini açıklamasına gerek kalmadan da bunu ziyadesiyle başarmıştı. Ara sıra eşine ve çocuklarına kelebek ile olan hikâyesini anlatırdı. Bu hikâye daha küçük bir çocukken ailesi ile birlikte gittiği piknikte karşılaştığı bir olay ile ilgiliydi. Oyun oynadığı sırada çok güzel bir kelebek dikkatini çekmiş ona yakalamak üzere peşine düşmüştü. Ancak kelebeğe ne zaman yaklaşırsa biraz daha uzağa uçmuştu. Böylece onu yakalama arzusu içinde daha da büyüyerek peşinden gitmiş sonunda onu yakalamıştı. Ne var ki kelebek yine uçarak ellerinden kayıp gitmişti. Bu duruma çok üzülmüştü. Azarlıcasına kelebeğe şöyle diyerek çıkmıştı: "Neden benden kaçtın? Canını yakmak istememiştin ki! Senin gibi olmak istiyorum, tıpkı senin gibi gökyüzünde uçmak. Tıpkı senin gibi nahif ve hızlı, senin gibi rengârenk... Kısıtlamalar olmaksızın senin gibi özgür! Senin gibi tertemiz havayı kucaklamak, bir ağacın yaprağında uyumak ve bu sahte düzenden uzaklaşmak istiyorum!"

Etrafına bakındı ve yolunu kaybettiğini anladı. Eğer ailesi yokluğunu fark etmemiş olsaydı yolunu şaşırılmış ve belki de hayatı şimdikinden çok daha başka olmuştu. Eğitim sürecini başarı ile tamamlamış ancak basitliği ve boş işlerle uğraşması sebebi ile çalışmamasından dolayı duyduğu kin ve öfke bütün benliğini kaplamıştı. Bu sebeple kendini sıkıntılı bir durumun içine sürükledi. Arkadaşlarıyla şakalaşıp güldüğünde kendiliğinden çıkıyordu bu durumdan. Hayaller omuzlarına ağır gelmeye başladı. Öyle ki artık geceleri doğru düzgün uyuyamaz ve gün boyunca da şiddetli baş ağrıları ile boğuşur olmuştu. Zihni sürekli geleceğe dair düşünceler ile meşguldü. Yetersizlik duygusu gün boyunca yakasını bırakmıyor, diğerlerinden şansız olduğunu düşünüp duruyordu. Daha da ötesi sonsuza kadar da bu şanssızlığın peşini bırakmayacağına inanıyordu. Sanki dünya ona düşmandı, para ise ondan kaçıyordu. Daha fazla para kazanmanın yolunu bir türlü bulamıyordu. Sağlığı ise günden güne kötüye gidiyordu. İnanç konusuna gelince o da Allah payına ne kadarını verdiyse o kadarı ile iman ediyordu. Hayatın getirdiklerini kabul etmeyi veya onunla barışmayı reddettiği bu yaşantısından bir an evvel kurtulmayı diliyordu.

Kocası ona sordu: Bir anne olarak her şeye sahip olduğun ancak çocuklarının hiçbir başarı elde edemeden oradan oraya sürüklendiği bir zenginliğe sahip olmak seni mutlu eder miydi? Şöyle cevapladı: Bu beni mutlu etmezdi. Dünyanın bütün malı benim olsa da çocuklarımın ihmal edilmesi bana ne fayda sağlar ki? Ancak eğer şöyle olsaydı... - Ancak demek yok. Yalnızca iki seçenek ya ilim ya zenginlik. Senin tek başına bu iki seçenekten yalnızca biri ile mutlu olabileceğini sanmıyorum.

- Neden bütün kapıları yüzüme kapatıyorsun?
- Açmak ve kapatmak benim gücüm dâhilinde olan şeyler değil. Ancak hayatın gidişatı bu şekildedir. Hayat hiç kimseye istediği her şeyi eksiksiz bir şekilde vermez. İnsanların istekleri bir taraftan hep eksik kalmak zorunda.

- Hayat herkese eşit ve adil şekilde davranmıyor ki! Hem başarılı bir tahsil hayatına ve iş hayatına sahip, zengin eşlerle evli liseden ve üniversiteden çok sayıda arkadaşım var. - Onların hayatı istisna onları kendinle kıyaslama.

Aralarında ki bu diyalog daha öncekiler gibi sonlandı. Görünür de hiçbir umut yok. Zorluk alınlar yazılmış bir yazgı ve bu kaderden kaçılmaz. Kız öğrencileri hoşnut eden eşsiz ve üstün olma duygusu tıpkı elektrik akımı gibi bulaştı ve eşsiz olma arzusunun güzel kokusu kız öğrencilerin akıllarını ve ruhlarını esir aldı. Bu duygu onun ve evlatlarının yaktığı bir ateş parçasıydı ve bu ateş parçasının kız öğrencilerine ulaşması çok hızlı oldu. O, bu öğrenciler gözünde yanan bir mum, güzel kokular saçan bir çiçek, durmaksızın çalışan bir arı, oradan oraya uçuşup duran bir kelebek, bıkmadan usanmadan çalışan bir karınca gibiydi. Peki ya onu harekete geçiren güç ve onu yönlendiren hedef neydi?

Yoluna çıkan bütün zorluklara rağmen o yine de yoluna âşıktı. Azim ve kararlılıkla irili ufaklı bu zorlukların üstesinden ustalıklı geliyordu. Kimi zaman onların üzerinden atlayarak kimi zamansa tıpkı bir kelebek gibi göklere doğru kanat çırparak bunu başarıyordu. Kimi zamansa yoluna çıkan taşlardan, çukurlardan ve kayalardan oluşmuş bu engelleri görmezden gelerek gözlerini gökyüzündeki yıldızlara dikerek umutla yoluna devam ediyordu.

Kocası ona şefkatle şöyle sordu: Yeryüzüne ne zaman döneceksin? Korkarım yeryüzüne döndüğünde çok geç olacak. Artık durumu kabullen ve yeryüzünde huzur ve istikrar ile yaşa.

Hayal kurmaktan yorulmuş gözler ile kocasına baktı ve şöyle söyledi: Yeryüzüne döneceğim. Çok yakında döneceğim Allah izin verirse!

Hikâyenin Tahlili

Musa Abu Rayash'ın 'kelebek' adlı kısa hikâyesi karı-koca arasında tartışma benzeri karşılıklı bir konuşma ile başlar. Kadın kocasına maddi durumlarının ne zaman düzeleceğini sorar ancak adama göre hayatlarında her şey yolundadır. Dolayısıyla da düzelecek bir durum söz konusu değildir. Karı-koca arasında bu minvaldeki tartışmalar devam edelmektedir. Ancak her seferinde adamın alaycı ve umursamaz tavrı ile son bulmaktadır. Kadın ailevi sebeplerden ötürü eğitimini tamamlayamadan evlenmiş ve çocuk sahibi olmuştur. Çocukluk yıllarında hayalini kurduğu doktorluk mesleği ve bu meslek aracılığı ile insanlara yardımcı olma fikri halen daha zihnini meşgul etmekte ve hayallerini süslemektedir. Evli ve çocuklu, dolayısıyla da sorumlulukları eskisine nispeten daha da artmış olmasına rağmen hayallerinin peşinden gider. Uzun uğraşlar ve zorlu süreçlerden geçerek mezun olur ancak hayal ettiği gibi insanlara yardımcı olamamanın üzüntüsünü duyar ve toplum içerisinde aktif ve etken bir rol oynayamaması ona kendisini değersiz hissettirir. Gerek eşinin olumsuz tutumu gerekse toplumun gelenekselci yapısı onun ve hayallerinin arasında bir engeldir. Ancak bu idealist ve entelektüel 'Ürdünlü Kadın' ne olursa olsun hayallerini

gerçekleştirmek için her türlü mücadeleye hazırdır. Her gün hayallerini gerçekleştirdiğini tasavvur eder ve düşüncelere dalar öyle ki artık geceleri uyku uyuyamaz. Kocasının bu hali ile her seferinde alay eder. Kısa öykü kadının yine düşüncelere daldığı anlardan birinde adamın ona alaycı bir tavırla “*Ne zaman yeryüzüne döneceksin(Rayash, 2017: 20)?*” sorusunu sorması ve kadının onun bu sorusuna verdiği “*Çok yakında döneceğim Allah izin verirse(Rayash, 2017: 20).*” şeklindeki cevabı ile son bulur.

Anlatıcı

Kısa hikâyedeki anlatıcı nesnel tutumlu gözlemci anlatıcıdır. Aktarma yöntemi ise daha çok anlatmadır. Anlatıcının gözlemci bakış açısıyla olayları anlatması, anlattıkları karşısında nesnel olmasını gerektiren bir konumdur. Bu bakış açısında anlatıcı tarafsız bir şekilde olup biteni anlatır. Gözlemci anlatıcı anlatı sırasında varlığını fark ettirmemeye ve okuyucuyu hiçbir şekilde etkilememeye çalışır.

Konu

Hikâyenin konusu kadınların eğitilmesi ve iş hayatına kazandırılması meseleleri ile toplum ve ailede ‘kadın’ imajıdır. Bu bakımdan hikâyenin konusu Arap toplumundan bir örnekleme yapılması açısından ‘toplumsal’ bu konunun diğer bütün toplum ve milletleri ilgilendirmesi açısından ‘evrensel’ dir.

İzlek

Hayalleri, duygu ve düşünceleri, eğitim durumları ve hayat algıları birbirleriyle uyuşmayan eşler arasındaki çatışma, kadının toplumda anne ve eş kimliğinden farklı bir yer edinme savaşı, eğitimin gerekliliği, ataerkil toplum yapısı içerisinde idealist kadınların anlaşılabilmesi gibi muhtelif konular hikâyenin izleğini oluşturmaktadır.

Zaman

Hikâyede açık bir zaman verilmemektedir. Ancak “*Eğitimine ara verdikten tam 20 yıl sonra daha da güçlü bir halde geri döndü(Rayash, 2017: 16).*” (*بعد عشرين عاماً (من توقعها عن الدراسة فقد كانت في نزاهة مع أسرتها)*) “*Bu hikâye daha küçük bir çocukken ailesi ile birlikte gittiği piknikte karşılaştığı bir olay ile ilgiliydi(Rayash, 2017: 16).*” (*ذات طفولة بعيدة*) gibi cümlelerden hareketle hikâyenin zamanına dair genel olarak fikir sahibi olunabilir.

Mekân

“*Ancak bir gün bu dağ eteğinde yaşamak isteyeceği de aklının ucundan bile geçmezdi(Rayash, 2017: 15).*” (*وماكانت تظن يوماً أنها ستهوي إلى هذا الحضيض*) ifadesinden yola çıkarak bu cümlede geçen ‘dağ eteği’ ni açık mekân olarak değerlendirmek mümkündür. Buna ek olarak karı-koca arasındaki diyaloglardan hikâyenin evde geçtiği varsayılırsa ‘ev’ kapalı mekân olarak değerlendirilebilir.

Kişiler Kadrosu

Hikâye genel itibari ile iki kişi arasında geçmektedir; kadın ve kocası. Bu ikisi haricinde ara sıra kadının çocuklarından, arkadaşlarından ve hayalinin içinde geçen kız öğrencilerden bahsedilmektedir. Hikayedeki merkezi kişi 'kadın' dır. Hikâye onun istekleri ve hayalleri üzerine kuruludur. Hikâyede geçen 'kadın' ailevi sebepler nedeniyle eğitimini tamamlayamadan evlenmiş ve çocuk sahibi olmuştur. Ancak 20 yıl gibi uzun bir aradan sonra kat ve kat artan sorumluluklarına rağmen eğitimini tamamlamış olması ve bu yönüyle kız çocuklarına örnek olmayı hedeflemesi, düşünen ve hep daha iyi olmayı hedefleyen bir kadın imajı çizmesi açısından 'tip' olarak değerlendirilebilir. Kişiler kadrosundaki diğer kişi olan 'erkek eş' özelde Arap toplumuna genelde ise doğu toplumuna hâkim olan ataerkil yapının bir örneğidir. Bulunduğu duruma kanaat eder gibi görünen yapısı aslında "kadercilik" ardına gizlenmiş bir "tembellik" e işaret etmektedir. Bu yönüyle 'erkek eş' i de yine "tip" olarak değerlendirmek yerinde olabilir.

Kişilerin Bedensel Boyutlarının Sunumu

Yazar, hikâyesinde kişilerin bedensel boyutlarının sunumuna yer vermemiştir.

Kişilerin Ruhsal Boyutlarının Sunumu

Hikâyede yazar, kişilerin duygu ve düşüncelerini iç çözümleme yöntemi ile aktarmaktadır: "Hayaller omuzlarına ağır gelmeye başladı. Öyle ki artık geceleri doğru düzgün uyuyamaz ve gün boyunca da şiddetli baş ağrıları ile boğuşur olmuştur (Rayash, 2017: 18)." (الأحلام تثقل كاهلها، تُورق ليلها، تضعها في دوامة لا تهدأ، تسبب لها (صداعاً مزمنًا) "Hayal kurmaktan yorgun düşmüş gözlerle kocasına baktı (Rayash, 2017: 20)." (تنظر إليه بعيون أرقها الحلم)

Zıt Kişilikler

Hikâye karı-koca arası zıt kişilikler ile kurgulanmıştır.

Kurgusal Yapı Özellikleri

Hikâyenin konusu, yine hikâye içerisinde geçen ve kadının çocukken ailesi ile birlikte gittiği bir piknikte oyun oynarken karşılaştığı 'kelebek' ile olan hikâyesinden alınmıştır. 'Kelebek' imgesi ile özgürlük ve başarı sembolize edilmektedir. Buna ek olarak kelebeğin ömrünün kısa olması sebebiyle de bu isteklerin gerçekleştirilmesinin imkânsız oluşuna işaret edilerek umutsuzluk sembolize edilmiştir.

Olay Unsuru

Hikâyede 3 tane metin halkası yani olay vardır:

1. Kadının başarılı geçen lise döneminin ve ailevi sebepler ile eğitimine ara vermesinin anlatıldığı kısım,
2. Kadının küçük bir çocukken ailesi ile gittiği bir piknikte gördüğü kelebeğin ardından gitmesi ve yolunu kaybetmesinin anlatıldığı kısım,
3. Kadının eğitime 20 yıl ara verdiği süre zarfında evlenmesi ve çocuk sahibi olmasının ve ardından yeniden eğitime dönmesinin anlatıldığı kısım.

Arayış Yolculuğu Kalıbı

Kadının kendisi, çocukları ve diğer kız çocukları için gelecekte daha iyi bir hayat ve meslek edinme adına bir arayış yolculuğu kalıbı kullanılmıştır. Kadın çalışma hayatına atılarak daha çok kız çocuğuna ulaşım eğitimi aşılama ve yaygınlaştırma amacındadır.

İç Çatışma

Hikâyede iç çatışma yoktur. Ancak sosyal çatışma mevcuttur. Bu çatışma düşünce planı ve iki farklı hayat algısı arasındadır.

Ana Düşüm

Hikâyedeki ana düşünüm hikâyenin merkezi kişisi olan kadının ileride nasıl bir meslek ve hayat sahibi olacağıdır. Ancak bu düşünüm çözülmeden hikâyeye bitmiştir.

Hikâyenin Sonu

Ucu açık bitirilmiştir.

Metinlerarası İlişkiler

Hikâyede metinlerarası ilişkilere yer verilmemiştir.

Dil Özellikleri

Hikâyenin tamamına standart Arapça yani fasih Arapça hâkimdir. Herhangi bir argo kelime, deyim veya atasözü, yabancı sözcük kullanılmamıştır.

Üslup Türleri

Hikâyede dramatik üslup kullanılmıştır: *“Bu sebeple kendini sıkıntılı bir durumun içine sürükledi. Arkadaşlarıyla şakalaşım gülüştüğünde kendiliğinden çıkıyordu bu durumdan(Rayash, 2017: 17).”* (فقد وضعت نفسها في مواقف محرجة لم يخرجها) (منها إلا تلقائيتها و عفويتها التي كانت مدار تندر و تهكم زميلاتها

“Hayaller omuzlarına ağır gelmeye başladı. Öyle ki artık geceleri doğru düzgün uyuyamaz ve gün boyunca da şiddetli baş ağrıları ile boğuşur olmuştum. Zihni sürekli geleceğe dair düşünceler ile meşguldü. Yetersizlik duygusu gün boyunca yakasını bırakmıyor, diğerlerinden şansız olduğunu düşünüp duruyordu. Daha da ötesi sonsuza kadar da bu şanssızlığın peşini bırakmayacağına inanıyordu(Rayash, 2017: 18). “

عفويتها التي كانت مدار تندر و تهكم. (فقد وضعت نفسها في مواقف محرجة. لم يخرجها منها إلا تلقائيتها و زميلاتها

لها صداً مزماً. مشغولة بالمستقبل و الأحلام تثقل كاهلها, تؤرق ليلها, تضعها في دوامة لا تهدأ, تسبب تقلبات الأيام

بل لا حظ لها على الإطلاق. الشعور بالحرمان يرافقها في معظم أيامها تري أنها أقل حظاً من غيرها.

Hikâyenin Kaynağı

Hikâyenin çıkış ve hareket noktasını oluşturan temel kaynak toplum yaşantısı, gözlem ve izlenimdir.

Edebi Akımlarla İlişkisi

Hikâye topluma dair konuları ele aldığı için toplumsal gerçekçilikten etkilenmiştir. Aynı zamanda hikâyede kişilerin duygusal boyutlarına ve hayallerine yer verildiği için romantizm akımından etkilendiğini söylenilebilir.

Hikâye

Okuyucu üzerinde bıraktığı etkiler göz önünde bulundurulursa 'kelebek' adlı hikâye düşündürülen hikâyedir.

Yapısı Bakımından Hikâyenin Türü

Kısa, modern, toplumsal ve romantiktir.

Sonuç

Tebliğe konu olan Ürdünlü yazar Musa İbrahim ebu Rayash'ın 'kelebek' adlı kısa hikâyesi ve Ürdün'lü yazarlara ait kısa hikâyeler Ürdün'ün kültürel iklimini yansıtmaktadır. Bu bağlamda siyasal, iktisadi ve toplumsal sorun ve meseleler Ürdün kısa hikâyelerinin başlıca konularını teşkil etmektedir.

İsrail-Filistin savaşları sonrasında Filistin'in işgali ve Ürdün'ün Filistin'e en yakın ülke olması hasebi ile Filistin Arap halkının bu ülkeye zorunlu göçü ile sonuçlanan sancılı süreç, 1950 ve 1960'lı yıllar Ürdün kısa hikâyesine etki etmiştir. Ürdün halkı, ülkelerine iltica eden savaş mağdurlarını şefkatle kucaklayarak haksız işgalin karşısında ve Filistin halkının bağımsızlık mücadelesinin yanında olmuşlardır. Günümüzde her ne kadar Filistin sorunu halen daha devam ediyor olsa da Ürdünlü kısa hikâye yazarlarının büyük bir çoğunluğu kalemlerini Ürdün halkının toplumsal ve özellikle ekonomik sorunları için kullanmaya yönelmişlerdir. 'Kadınların toplumsal konumu', 'kız çocuklarının okutulması', 'kadınların iş hayatına kazandırılması' genel olarak doğu toplumlarının ortak sorunudur. Birçok doğu ülkesinde kız çocuklarının temel eğitim almaları sağlansa da üniversite okuyup alanlarına ilişkin herhangi bir iş kolunda çalışmaları ve özellikle de evli ve çocuk sahibi kadınların çalışmasına olan karşıt duruş çözüme ulaştırılması gereken güncel sorunlardandır. Çalışmaya konu olan 'kelebek' adlı öykü bahsi geçen sorunlar üzerinde durmaktadır. Karı-koca arasındaki diyalog kurgusu etrafında şekillenen hikâyede yazar, okul başarısı ve diploma almanın dışında topluma yön veren, fikirleri değiştiren, aktif ve dinamik bir birey olma çabası içerisindeki bir kadının başta eşi olmak üzere koşulların elverişsizliği ve genel toplum yapısı gibi engeller karşısındaki gayretini gözler önüne sermektedir. Hikâyenin kahramanın ismi verilmez. Bu açıdan Ürdün toplumundaki 'entelektüel kadını' temsil etmektedir. Hikâyede 'kadının zengin olma isteği' üzerinde de durulmuştur. Okurlar ilk bakışta bunun dünyevi bir hırs olduğu düşüncesine kapılabilir. Ancak Ürdün'ün ekonomik yapısı göz önünde bulundurulduğunda kahramanın bu isteği 'dünyevi bir hırs' olarak küçümsenemez. Zira kadın kahramanın bu isteği özellikle Filistinli Arap göçmenlerin Ürdünlü halka nispeten sayıca çok fazla olması, bunun yanı sıra krallığın yürüttüğü göçmen politikasındaki adaletsizlikler sebebi ile ülkenin

içine sürüklendiği ekonomik kriz çerçevesinde değerlendirilirse son derece tabii bir hal alır. Hikâyede kadın kahramanın çok sık hayal kurduğu görülmektedir. Bu durum öyküde kullanılan bilinç akışı tekniğine işaret etmektedir. Yazar öykü boyunca merkezi kişi olan 'kadın' kahramanın kafasından geçenleri okuyucuya doğrudan aktarır.

Kaynakça

Ebu Nidal, N. (2018). *El-Kıssatu ve'l Kıssatu'l Kasiyretu Cidden fi'l Ürdün*. Ürdün: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Er, R. (2015). *Modern Mısır Romanı I*. Ankara: Hece Yayınları.

Mekki, T. A. (1999). *el-Kıssatu'l-Kasiyra*. Kahire: Daru'l Mearif.

Mohmood, İ., Haddad, A.(2015). *Snow in Amman: An Anthology of Short Stories from Jordan*. Amerika: Faraxa.

Nuaymî, A. H. (2018). Stream of Consciousness in a Short Story in Jordan: Stories Insaf Qalaji as a Model. *İslami İlimler Dergisi*,13, 195-209.

Rayash, M. İ.(2017). *el-Feraşe*. Ürdün: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Suçin, H.(1998). *Yahyâ Hakkî ve Kıssahâ el-Kasîra*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldız, M.(2002). Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymûr'un fi'l-Kitâr'ı. *Nüşa Dergisi*, 4,43-55.